

ODNOS SUKOBA RODITELJA I PSIHOSOCIJALNIH PROBLEMA MLAĐIH ADOLESCENATA

SAŽETAK

Sukobi među roditeljima koji su neprijateljski i ne razrješavaju se konstruktivno narušavaju povoljno ozračje u obitelji te mogu negativno utjecati na psihosocijalno funkcioniranje djece. Utjecaj međuroditeljskog sukoba na djecu ovisi o tome kako roditelji izražavaju i rješavaju sukob te kako djeca interpretiraju njegovo značenje i implikacije za vlastitu dobrobit. Stoga se u ovom radu ispitala uloga dječje percepcije sukoba između roditelja u objašnjenju dječjih problema u psihosocijalnoj prilagodbi. Odnosno, ispitalo se doprinos zasebnih dimenzija roditeljskog sukoba (značajki sukoba, percipirane prijete i samookrivljanja djece za sukob) u objašnjenju zastupljenosti internaliziranih (depresivnih simptoma) i eksternaliziranih problema (proaktivne i reaktivne agresivnosti) mlađih adolescenata.

Istraživanje je provedeno na uzorku od 352 učenika (192 djevojčice i 160 dječaka) prosječne dobi 13 godina. Rezultati analiza razlika između djevojčica i dječaka ukazuju da su dječaci skloniji iskazivanju proaktivne i

Izvorni znanstveni članak
Primljeno: studeni, 2013.
Prihvaćeno: ožujak, 2014.
UDK 159.97-053.6-055.52
DOI 10.3935/ljsr.v21i1.14

Ivana Macuka¹

Marina Jurkin²

Odjel za psihologiju
Sveučilište u Zadru

Ključne riječi:

značajke roditeljskih sukoba,
percipirana prijete, samookrivljanje djece, internalizirani
i eksternalizirani problemi.

¹ Ivana Macuka, psihologinja, e-mail: ivana.moranduzzo@unizd.hr

² Marina Jurkin, psihologinja, e-mail: mjurkin@unizd.hr

reaktivne agresivnosti te samookrivljanju za nastale sukobe između roditelja. Rezultati regresijskih analiza ukazuju da izloženost učestalijim sukobima roditelja koji uključuju visoke razine neprijateljstva i agresije značajno doprinosi objašnjenju proaktivne agresivnosti dječaka. Na poduzorku djevojčica percipirana prijetnja uslijed roditeljskog sukoba značajno objašnjava reaktivnu agresivnost djevojčica. Objašnjenju zastupljenosti depresivnih simptoma i kod dječaka i kod djevojčica u najvećoj mjeri doprinosi dimenzija percipirane prijetnje uslijed roditeljskog sukoba. Na poduzorku djevojčica značajnim prediktorom depresivnih simptoma pokazala se još i dimenzija samookrivljanja za nastale roditeljske sukobe.

UVOD

Sukobi među roditeljima predstavljaju neizbježan događaj za većinu djece te mogu nepovoljno utjecati na dječje psihosocijalno funkcioniranje ukoliko se radi o oblicima izrazitog neprijateljstva te ukoliko se ne razrješavaju konstruktivno. Istraživanja u ovom području (Grych i Fincham, 1990.; Davies i Cummings, 1994.; Harold i Conger, 1997.; Grych i sur., 2000.; Cummings i Davies, 2002.) sugeriraju da su učinci međuroditeljskih sukoba na djecu određeni preko narušavanja odnosa roditelj – dijete te da su roditelji koji su u konfliktnom braku obično neprijateljski usmjereni i agresivni prema djeci te manje osjetljivi i emocionalno responzivni na njihove potrebe. Odnosno, sukobi između roditelja mogu utjecati na dijete na dvostruki način, direktno, izravnim sudjelovanjem i indirektno, mijenjajući roditeljsko ponašanje (Cummings, Davies i Campbell, 2000.; Parke, 2004.). S obzirom da je utjecaj roditeljskog sukoba na djecu dobrim dijelom povezan s načinom na koji djeca interpretiraju roditeljske sukobe (Grych i Fincham, 1990.; Grych, Seid i Fincham, 1992.), poželjno je u istraživanja koje se bave proučavanjem efekata roditeljskog sukoba na dječje psihosocijalno funkcioniranje uključiti upravo dječje procjene doživljaja sukoba.

Psihosocijalno funkcioniranje adolescenata ili prilagodba obično se opisuje u terminima poželjnih ili nepoželjnih razvojnih ishoda na planu ponašanja i/ili doživljavanja, a u ovom radu uključuje podjelu na probleme eksternaliziranog tipa (reaktivnu i proaktivnu agresivnost) i probleme internaliziranog tipa (depresivnost). Općenito, razdoblje adolescencije karakterizira povećan rizik za pojavu problema u psihosocijalnoj prilagodbi zbog intenzivnih promjena koje se događaju u različitim aspektima funkcioniranja adolescenata (na emocionalnom, kognitivnom, tjelesnom i socijalnom planu), a uzroci i korelati problema su brojni. U ovom istraživanju razmatraju se nepovoljni učinci roditeljskih sukoba u objašnjenju problema

internaliziranog i eksternaliziranog tipa kod mlađih adolescenata. Općenito, istraživanja pokazuju da značajan broj mladih ima određenih problema u psihosocijalnoj prilagodbi (Costello i sur., 2003.), te se u istraživanjima utvrđuju konzistentne spolne razlike u pojedinim problemima, odnosno internalizirani problemi su češći kod djevojčica, a eksternalizirani kod dječaka (Zahn-Waxler, Klimes-Dougan i Slattery, 2000.; Kessler, Avenevoli i Merikangas, 2001.; Cole i sur., 2002.; Archer, 2004.; Ormel i sur., 2005.). Internalizirani problemi temelje se na emocijama tuge i tjeskobe, a kod depresivnih problema su očite promjene u raspoloženju, motivaciji, tjelesnom i motoričkom funkcioniranju te spoznaji (Kazdin, 1990.). S druge strane, za eksternalizirane probleme karakteristično je da dijete iznosi svoj problem kroz odnos s okolinom te pokazuje npr. agresivno ponašanje. Pri tome je važno kod djece školske dobi razlikovati reaktivnu agresivnost od proaktivne. Reaktivna agresivnost podrazumijeva agresivno ponašanje koje se javlja kao reakcija na određene situacijske uvjete (prijetnja, provokacija ili sprečavanje postizanja cilja), a o proaktivnoj agresivnosti govori se ako do agresivnog ponašanja dođe zbog anticipacije nekog poželjnog cilja (Keresteš, 2006.).

Kada je riječ o učincima roditeljskog sukoba na psihosocijalno funkcioniranje djece, potrebno je razjasniti negativne oblike sukoba koji mogu doprinijeti razvoju internaliziranih i eksternaliziranih problema kod djece. Primjerice, sukob među roditeljima koji je agresivan i nedovoljno razriješen, a tiče se djeteta, predstavlja destruktivan oblik sukoba koji je naročito nepovoljan za djecu. Kako izloženost intenzivnim i slabo razriješenim sukobima može predstavljati značajan stresor za dijete, čestina takvih sukoba može utjecati i na pojavu specifičnih dječjih problema. Stoga je važno ispitati prirodu sukoba, a ne samo njegovu učestalost kako bi se što bolje razumjeli odnosi roditeljskog sukoba s ponašajnim i emocionalnim dječjim problemima. Razumijevanje dječje interpretacije sukoba, preciznije percipirane prijetnje, efikasnosti suočavanja, kauzalnih atribucija i doživljavanja krivnje osobito je važno kada se ispituju efekti sukoba na pojavu dječjih problema (Grych i sur., 2000.). Primjerice, djeca se mogu bojati da će svađa između roditelja prerasti u agresiju, da će oni sami biti uključeni u sukob ili da će sukob dovesti do razvoda. Nadalje, ako dijete percipira da je sukob roditelja stabilan, ono će očekivati kontinuirane sukobe što može rezultirati tugom, anksioznošću, ljutnjom ili osjećajima bespomoćnosti. Djeca koja krive sebe za bračni sukob mogu osjećati sram i stres te mogu i češće intervenirati u sukob roditelja. Ove procjene ne samo da oblikuju dječje neposredne reakcije na sukob, već i doprinose razvoju njihovih emocionalnih i ponašajnih problema. Istraživanja pokazuju kako su različite dimenzije roditeljskog sukoba (primjerice, procjene prijetnje uslijed sukoba i samookrivljanja za nastali roditeljski sukob) specifično povezane s različitim problemima. Odnosno, Grych, Harold i Miles (2003.) navode da djeca koja procjenjuju da za vrijeme roditeljskog sukoba u

većoj mjeri osjećaju prijetnju iskazuju više internaliziranih problema, a djeca koja se češće samookrivljavaju za nastale sukobe među roditeljima iskazuju više eksternaliziranih problema. Harold, Aitken i Shelton (2007.) također navode zasebnu ulogu različitih dimenzija roditeljskog sukoba u objašnjenju dječjih problema, ali pri tome navode da su dječje procjene samookrivljanja za nastale sukobe roditelja konzistentnije povezane s eksternaliziranim dječjim problemima. U istraživanju Grycha i suradnika (2000.) navode se značajni odnosi procjene samookrivljanja za sukob roditelja i spola djeteta, pri čemu rezultati ukazuju da se dječaci više samookrivljavaju za nastale sukobe među roditeljima u odnosu na djevojčice. Stoga autori navode važnost analiziranja razlika u dječjim procjenama roditeljskog sukoba između dječaka i djevojčica. Općenito, znatan broj istraživanja u ovom području upućuje da djetetova nazočnost destruktivnom roditeljskom sukobu povećava vjerojatnost pojave emocionalnih i ponašajnih problema kod djece (Grych i sur., 2000.; Davies i sur., 2002.; Harold i sur., 2004.; Cummings i Davies, 2002.; Buehler, Benson i Gerard, 2006.; Sturge-Apple i sur., 2004.; Bradford i sur., 2003.).

Detaljnije pojašnjenje negativnog utjecaja roditeljskih sukoba na dječje psihosocijalno funkcioniranje nudi *model emocionalne sigurnosti* (Davies i sur., 2002.) prema kojemu djetetov osjećaj sigurnosti ugrožava moguće rušenje roditeljskog doma. Osjećaj ugroženosti kod djeteta je pri tome najveći kad sukobljeni roditelji izražavaju izrazito neprijateljstvo i sukob završava bez pomirbe. Nadalje, Grych i Fincham (1990.) su u svom *kognitivno-kontekstualnom okviru* istaknuli važnost dječjih atribucija te ističu kako utjecaj međuroditeljskog sukoba na djecu ovisi o tome kako djeca interpretiraju njegovo značenje i implikacije za vlastitu dobrobit. Također navode da na dječje reakcije uslijed sukoba utječu i njihove individualne osobine, te da dječaci i djevojčice mogu vrlo različito reagirati na konfliktne obiteljske situacije i te reakcije mogu biti posredovane nekim medijacijskim procesima, npr. percipiranom prijetnjom uslijed sukoba i samookrivljanjem za nastali sukob (Grych i sur., 2000.). Ujedno je važno i naglasiti da sukob među roditeljima predstavlja važan aspekt obiteljskog konteksta u kojem djeca mogu učiti adaptivne i/ili neadaptivne načine upravljanja sukobom i emocijama koje prate sukob (Davies i Cummings, 1994.).

CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Kako bi se unaprijedile spoznaje o učincima sukoba roditelja na djetetovo doživljavanje, ponašanje i razvoj u okviru ovog istraživanja ispitat će se uloga dječje percepcije sukoba između roditelja u objašnjenju specifičnih problema internaliziranog i eksternaliziranog tipa mlađih adolescenata. S obzirom da je spol adoles-

cenata relevantan čimbenik u psihosocijalnoj prilagodbi, provjerit će se razlike u zastupljenosti internaliziranih (depresivnih simptoma) i eksternaliziranih (reaktivne i proaktivne agresivnosti) problema kod dječaka i djevojčica, te razlike u procjenama zasebnih dimenzija roditeljskog sukoba. Nadalje, ispitat će se doprinos dječje percepcije različitih dimenzija roditeljskog sukoba (*značajki sukoba* koje obuhvaćaju učestalost, intenzitet i stabilnost sukoba među roditeljima, *percipirane prijetnje* koju dijete doživljava zbog roditeljskog sukoba i *samookrivljavanja* za nastale sukobe roditelja) u objašnjenju zastupljenosti internaliziranih i eksternaliziranih problema.

Na temelju postojećih istraživanja u ovom području može se očekivati veća zastupljenost depresivnih simptoma, a manja zastupljenost agresivnih simptoma kod djevojčica u odnosu na dječake. Kada je riječ o procjenama zasebnih dimenzija roditeljskog sukoba, očekuju se značajne razlike u procjenama razine samookrivljavanja za nastali sukob roditelja u korist dječaka. Nadalje, pretpostavlja se da na psihosocijalnu prilagodbu mlađih adolescenata nepovoljno utječu roditeljski sukobi te se očekuje značajan doprinos percipirane učestalosti sukoba, prijetnje i samookrivljavanja za sukob roditelja u objašnjenju problema internaliziranog i eksternaliziranog tipa.

METODOLOGIJA

Ispitanici

Ovim istraživanjem je obuhvaćeno 352 učenika u dobi od 13 do 15 godina ($M=13,78$, $sd=0,637$). Ukupno je sudjelovalo 192 djevojčice (54,4%) i 160 dječaka (45,3%), a od toga je njih 163 učenika (46,6%) 7 razreda i 188 učenika (53,4%) osmih razreda.

Mjerni instrumenti

Skala agresivnosti AG (Keresteš, 1999.)

Skala agresivnosti sastoji se od 15 čestica kojima se mjeri reaktivna i proaktivna agresivnost. Reaktivna agresivnost odnosi se na ponašanje koje predstavlja reakciju na neki vanjski podražaj (prijetnju, provokaciju ili nemogućnost postizanja ciljeva) pri čemu taj podražaj može biti stvaran ili ga je osoba takvim doživjela. Proaktivna agresivnost odnosi se na ponašanje kada dijete namjerno i planirano koristi agresivno ponašanje kako bi dominiralo nad drugim djetetom ili da bi postiglo neki cilj. Subskala reaktivne agresivnosti sastoji se 7 čestica (primjer čestice: *Kad me netko udari, vratim mu istom mjerom.*), dok se subskala proaktivne agresivnosti

sastoji od 8 čestica (primjer čestice: *Kad u školi stojimo u redu, volim gurati one oko sebe.*). Zadatak ispitanika je da procijeni koliko se često ponaša na opisani način od 1= nikad se tako ne ponašam do 4= uvijek se tako ponašam. Ukupan rezultat na pojedinoj subskali formiran je kao prosječan rezultat na pripadajućim česticama. Mogući teoretski raspon rezultata kreće se od 1 do 4 pri čemu veći rezultat ukazuje na veću agresivnost. Za obje subskale utvrđeni su visoki koeficijenti pouzdanosti izraženi Cronbach alfa koji za subskalu reaktivne agresivnosti iznosi 0,86 a za subskalu proaktivne agresivnosti 0,90.

Skala dječje percepcije sukoba među roditeljima (eng. *Children's Perception of Interparental Conflict Scale* – CPIC; Grych, Seid i Fincham, 1992.; adaptirana verzija Macuka, 2012.)

Adaptirana hrvatska verzija Skale dječje percepcije sukoba među roditeljima sastoji se od 45 čestica (originalna verzija skale uključuje 49 čestica; detaljnije pojašnjenje adaptirane skraćene verzije skale u Macuka, 2012.) koje mjere različite dimenzije roditeljskog sukoba. Namijenjena je procjenjivanju sukoba među roditeljima od strane djece u dobi od 9 do 15 godina. Skala sadrži ukupno 9 subskala koje čine tri dimenzije sukoba višeg reda: značajke sukoba, prijetnju i samookrivljanje. Dimenzija *značajke sukoba* uključuje 23 čestice (primjer čestice: *Često vidim svoje roditelje kako se svađaju.*), a viši rezultat na ovoj dimenziji odražava sukob koji se često javlja i uključuje visoke razine neprijateljstva i agresije te je slabo razriješen i stabilan. Druga dimenzija *samookrivljanje* uključuje ukupno 8 čestica koje ispituju stupanj u kojem djeca okrivljuju sebe za pojavljivanje sukoba (primjer čestice: *Obično sam ja kriv kada se moji roditelji svađaju.*). Treća dimenzija sukoba *prijetnja* uključuje ukupno 14 čestica koje se odnose na stupanj u kojem djeca osjećaju prijetnju uslijed roditeljskog sukoba, rastrganost zbog uvlačenja u sukob od strane roditelja te njihove sposobnosti nošenja sa sukobima roditelja (primjer čestice: *Kada se moji roditelji svađaju, brinem se da bi se mogli razvesti.*). Rezultat na pojedinoj dimenziji formira se na osnovi prosječnog rezultata pripadajućih čestica. Za sve dimenzije sukoba utvrđeni su visoki koeficijenti pouzdanosti izraženi Cronbach alfa (za dimenziju značajke sukoba iznosi 0,85, za dimenziju percipirane prijetnje 0,85, a za dimenziju samookrivljanja 0,82).

Skala depresivnosti za djecu (eng. *Children's Depression Inventory* – CDI, Kovacs, 1985.; adaptirana verzija Živčić, 1992.)

Skala depresivnosti za djecu sadrži 27 čestica koje obuhvaćaju širok raspon kognitivnih, bihevioralnih i neurovegetativnih simptoma depresivnosti kod djece poput tuge, poremećaja apetita i sna te suicidalne ideje (primjeri čestice: *ponekad sam tužan; često sam tužan; stalno sam tužan*). Tvrdnje su skalirane s 0, 1 i 2 pri

čemu veći broj bodova ukazuje na jači intenzitet simptoma. Skala je namijenjena za ispitanike od 8 do 17 godina i najčešće se upotrebljava kao jednodimenzionalna mjera depresivnosti. Ukupan rezultat formira se kao jednostavna linearna kombinacija odgovora na pojedinim tvrdnjama, pri čemu viši rezultat predstavlja jači intenzitet simptoma. Skala depresivnosti u ovom istraživanju ima zadovoljavajuću pouzdanost uz koeficijent unutrašnje konzistencije od 0,91.

Postupak istraživanja

Prije provedbe istraživanja tražila se suglasnost za sudjelovanje djece u ispitivanju od strane ravnatelja škole i roditelja koji su bili detaljno upoznati s ciljem i načinom provedbe istraživanja. Djeca koja su dobila pismeni pristanak roditelja i koja su dobrovoljno sama pristala na istraživanje sudjelovala su u grupnom popunjavanju upitnika za vrijeme redovne nastave u školi koje je trajalo jedan školski sat. Djeci je u razredima na početku sata predviđenog za provedbu istraživanja objašnjena svrha istraživanja te je u uputi naglašeno kako je istraživanje u potpunosti anonimno.

REZULTATI

Razlike između djevojčica i dječaka

U tablici 1. prikazani su rezultati t-testova za nezavisne uzorke. Povjereni su efekti spola djeteta na procjenu zastupljenosti simptoma depresivnosti i agresivnosti (proaktivne i reaktivne) te dimenzija sukoba među roditeljima (tablica 1.).

Kada je riječ o problemima internaliziranog i eksternaliziranog tipa kod adolescenata, utvrđene su razlike s obzirom na spol samo na mjerama agresivnosti. Sukladno očekivanjima, utvrđeno je da dječaci postižu značajno više rezultate na mjerama proaktivne i reaktivne agresivnosti. Nisu utvrđene značajne razlike između dječaka i djevojčica u zastupljenosti depresivnih simptoma, no postoji tendencija nešto viših rezultata kod djevojčica ($M_{djevojčice} = 8,00$, $M_{dječaci} = 6,44$). Na mjerama dječje percepcije sukoba među roditeljima utvrđeni su značajni efekti spola samo kod dimenzije samookrivljanja; dječaci se u usporedbi s djevojčicama u većoj mjeri smatraju odgovornima za nastale sukobe roditelja. Veličina efekta izražena Cohenovim d indeksom za reaktivnu agresivnost ukazuje na srednji efekt ($d=0,46$) i zaključak da su dobivene razlike između dječaka i djevojčica u reaktivnoj agresivnosti znatne, dok za proaktivnu agresivnost ($d=0,28$) i za dimenziju samookriv-

Ijavanje za roditeljski sukob ($d=0,25$) dobiveni indeks ukazuje na relativno slabu veličinu efekta.

Tablica 1. Deskriptivna statistika i vrijednosti t-testova za razlike između dječaka i djevojčica na subskalama korištenih mjernih instrumenata (N=352)

	Dječaci (N=160)	Djevojčice (N=192)		
	M (SD)	M (SD)	t	p
Problemi				
Depresivni simptomi	6,44 (8,141)	8,00 (8,414)	-1,747	0,08
Proaktivna agresivnost	1,64 (0,651)	1,46 (0,618)	2,565	0,01
Reaktivna agresivnost	2,22 (0,665)	1,90 (0,717)	4,247	0,00
Skala dječje percepcije sukoba među roditeljima – CPIC (subskale)				
Značajke sukoba	1,48 (0,288)	1,46 (0,301)	0,632	0,53
Samookrivljanje	1,51 (0,297)	1,44 (0,261)	2,448	0,01
Percipirana prijatnja	1,35 (0,333)	1,38 (0,343)	-,847	0,39

Korelacijske analize

S obzirom da je spol djeteta relevantan čimbenik u psihosocijalnom funkcioniranju adolescenata i nekima aspektima doživljaja roditeljskih sukoba, te da su u ovom istraživanju utvrđene statistički značajne razlike u zastupljenosti reaktivne i proaktivne agresivnosti između djevojčica i dječaka, kao i u procjenama samookrivljanja za sukob roditelja, pretpostavljene relacije među mjerenim problemima i dimenzijama sukoba roditelja će se u daljnjim analizama zasebno analizirati na uzorku dječaka i djevojčica.

U tablici 2. prikazani su koeficijenti bivarijatnih korelacija među svim analiziranim varijablama u ovom istraživanju utvrđenih na uzorku dječaka (N=160, ispod dijagonale) i uzorku djevojčica (N=192, iznad dijagonale).

Tablica 2. Korelacije varijabli na uzorku dječaka (N=160) i djevojčica (N=192) (korelacije iznad dijagonale se odnose na djevojčice, a ispod dijagonale na dječake)

	1.	2.	3.	4.	5.	6.
1. Depresivni simptomi		0,25**	0,35**	0,32**	0,31**	0,49**
2. Proaktivna agresivnost	0,35**		0,81**	0,18*	0,14	0,18*
3. Reaktivna agresivnost	0,31**	0,53**		0,24**	0,19**	0,28**
4. Značajke sukoba	0,40**	0,28**	0,21**		0,32**	0,65**
5. Samookrivljanje	0,42**	0,12	0,13	0,57**		0,33**
6. Percipirana prijetnja	0,49**	0,11	0,18*	0,63**	0,62**	

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

U skladu s pretpostavkama, utvrđene su značajne pozitivne relacije između pojedinih dimenzija dječje percepcije sukoba među roditeljima i razine depresivnih simptoma kod dječaka i djevojčica. Djeca koja izvještavaju o višim razinama učestalog, intenzivnog i slabo razriješenog sukoba između svojih roditelja, te percipiraju više prijetnje i češće se samookrivljavaju za nastale sukobe među roditeljima imaju više rezultate na mjeri depresivnosti (tablica 2). Kada je riječ o odnosu između pojedinih dimenzija sukoba među roditeljima i mjera agresivnosti, dobiveni su nešto drugačiji rezultati na uzorku dječaka i djevojčica. Na uzorku dječaka jedino značajke sukoba značajno i pozitivno koreliraju s obje mjere agresivnog ponašanja; dječaci koji izvještavaju o višim razinama učestalog sukoba imaju više simptoma proaktivne i reaktivne agresivnosti. Nešto skromnija, ali ipak značajna korelacija na poduzorku dječaka utvrđena je između dimenzije prijetnje i mjere reaktivne agresivnosti. Dječaci koji u većoj mjeri osjećaju prijetnju zbog roditeljskog sukoba te rastrganost zbog uvlačenja u sukob od strane roditelja imaju više rezultate na mjeri reaktivne agresivnosti. Kod djevojčica pojedine dimenzije sukoba su u značajnim i pozitivnim korelacijama s obje mjere agresivnosti; pritom su nešto više korelacije između dimenzija sukoba i reaktivne agresivnosti. Dakle, više rezultate ne mjerama reaktivne i proaktivne agresivnosti imaju djevojčice koje izvještavaju o višim razinama učestalog, intenzivnog sukoba među roditeljima te djevojčice koje u većoj mjeri osjećaju prijetnju zbog nastalog roditeljskog sukoba i rastrganost zbog uključenosti u sukob roditelja.

Regresijske analize

Kako bi se ispitao doprinos različitih dimenzija roditeljskog sukoba u objašnjenju zastupljenosti zasebnih dječjih problema eksternaliziranog i internaliziranog tipa, provedene su standardne regresijske analize (zasebno na uzorku dječaka i djevojčica). Prediktorske varijable bile su dječje procjene dimenzija roditeljskog sukoba (značajke sukoba, prijatnja i samookrivljavanje), a procjene reaktivne i proaktivne agresivnosti (tablica 3. i 4.) te depresivnih simptoma (tablica 5.) kriterijske varijable.

Tablica 3. Rezultati standardne regresijske analize s dječjim procjenama dimenzija roditeljskog sukoba kao prediktorima i kao kriterijem na poduzorku dječaka (N=160) i poduzorku djevojčica (N=192)

DJEČACI					
Kriterij	Prediktori	beta	t	p	
Proaktivna agresivnost	Značajke sukoba	0,344	3,313	0,001	R=0,289
	Samookrivljavanje	-0,006	-0,057	0,955	R ² =0,084
	Percipirana prijatnja	-0,099	-0,910	0,364	F=4,680
					p<0,01
DJEVOJČICE					
Kriterij	Prediktori	beta	t	p	
Proaktivna agresivnost	Značajke sukoba	0,098	1,024	0,307	R=0,212
	Samookrivljavanje	0,078	1,015	0,311	R ² =0,045
	Percipirana prijatnja	0,090	0,942	0,347	F=2,924
					p<0,05

Dimenzije roditeljskog sukoba imaju skroman, ali ipak značajan relativan doprinos objašnjenju eksternaliziranih problema (proaktivna i reaktivna agresivnost) dječaka i djevojčica. Zadani skup prediktorskih varijabli objašnjava oko 8% varijance proaktivne agresivnosti kod dječaka, odnosno 4,5% kod djevojčica. Značajan prediktor samoprocjena proaktivne agresivnosti dječaka je dimenzija značajke sukoba. Višu razinu proaktivne agresivnosti imaju dječaci koji procjenjuju da su sukobi među roditeljima učestaliji te uključuje visoke razine neprijateljstva i agresije. Nisu utvrđeni značajni nezavisni doprinosi pojedinih prediktora objašnjenju proaktivne agresivnosti djevojčica.

Tablica 4. Rezultati standardne regresijske analize s dječjim procjenama dimenzija roditeljskog sukoba kao prediktorima i kao kriterijem na poduzorku dječaka (N=160) i poduzorku djevojčica (N=192)

DJEČACI					
Kriterij	Prediktori	beta	t	p	
Reaktivna agresivnost	Značajke sukoba	0,164	1,554	0,122	R=0,220
	Samookrivljavanje	-0,020	-0,187	0,852	R ² =0,048
	Percipirana prijetnja	0,091	0,814	0,417	F=2,607
					p<0,05
DJEVOJČICE					
Kriterij	Prediktori	beta	t	p	
Reaktivna agresivnost	Značajke sukoba	0,076	0,808	0,420	R=0,301
	Samookrivljavanje	0,105	1,403	0,162	R ² =0,091
	Percipirana prijetnja	0,192	2,046	0,046	F=0,182
					p<0,01

Dimenzije sukoba objašnjavaju oko 5% varijance reaktivne agresivnosti kod dječaka, odnosno 9% kod djevojčica. Jedinim značajnim prediktorom reaktivne agresivnosti kod djevojčica pokazala se percipirana prijetnja uslijed sukoba roditelja; višu reaktivnu agresivnost iskazuju djevojčice koje u većoj mjeri osjećaju prijetnju zbog roditeljskog sukoba. Kod dječaka nisu utvrđeni nezavisni doprinosi pojedinih dimenzija roditeljskog sukoba u objašnjenju reaktivne agresivnosti.

Tablica 5. Rezultati standardne regresijske analize s dječjim procjenama dimenzija roditeljskog sukoba kao prediktorima i kao kriterijem na poduzorku dječaka (N=160) i poduzorku djevojčica (N=192)

DJEČACI					
Kriterij	Prediktori	beta	t	p	
Depresivni simptomi	Značajke sukoba	0,103	1,112	0,268	R=0,516
	Samookrivljavanje	0,167	1,812	0,072	R ² =0,266
	Percipirana prijetnja	0,317	3,243	,001	F=18,586
					p<0,01
DJEVOJČICE					
Kriterij	Prediktori	beta	t	p	
Depresivni simptomi	Značajke sukoba	0,013	0,146	0,884	R=0,482
	Samookrivljavanje	0,187	2,712	0,007	R ² =0,233
	Percipirana prijetnja	0,379	4,410	0,000	F=18,797
					p<0,01

Iz tablice 5. može se vidjeti da se zadanim skupom prediktorskih varijabli koje čine dimenzije sukoba među roditeljima objašnjava 27% varijance depresivnih

simptoma kod dječaka, odnosno 23% kod djevojčica. Pritom i kod dječaka i kod djevojčica percipirana prijetnja zbog roditeljskog sukoba u najvećoj mjeri doprinosi objašnjenju varijance depresivnih simptoma. Dobiveni rezultati ukazuju da djeca koja percipiraju veću prijetnju zbog roditeljskog sukoba i rastrganost zbog uključenosti u roditeljski sukob procjenjuju i višu razinu simptoma depresivnosti. Kod djevojčica se kao značajan prediktor depresivnosti izdvojila još i dimenzija samookrivljanja; djevojčice koje se u većoj mjeri smatraju odgovornima za sukobe roditelja procjenjuju također višu zastupljenost depresivnih simptoma.

RASPRAVA

Provedeno istraživanje imalo je za cilj ispitati ulogu dječje percepcije različitih dimenzija roditeljskog sukoba (*značajki sukoba* koje obuhvaćaju učestalost sukoba među roditeljima, percipirane *prijetnje* koju dijete doživljava uslijed roditeljskog sukoba i *samookrivljanja* za nastali sukob između roditelja) u objašnjenju zastupljenosti eksternaliziranih (proaktivne i reaktivne agresivnosti) i internaliziranih (depresivnih simptoma) problema mlađih adolescenata. U okviru prvog problema analizirale su se spolne razlike u zastupljenosti proaktivne i reaktivne agresivnosti, depresivnih simptoma te percepciji različitih dimenzija sukoba između roditelja. Iako mnoga istraživanja u ovom području ukazuju da su internalizirani problemi češće izraženi kod djevojčica, a eksternalizirani problemi kod dječaka (Zahn-Waxler, Klimes-Dougan i Slattey, 2000.; Cole i sur., 2002.; Archer, 2004.; Ormel i sur., 2005.), dobiveni rezultati ovog istraživanja djelomično potvrđuju postavljenu hipotezu. Odnosno, u ovom istraživanju utvrđena je veća zastupljenost reaktivne i proaktivne agresivnosti kod dječaka u odnosu na djevojčice, ali nisu utvrđene značajne razlike u zastupljenosti depresivnih simptoma između dječaka i djevojčica. Kada je riječ o ispitivanoj agresivnosti adolescenata, pojam reaktivne agresivnosti djelomično se preklapa s pojmovima emocionalne i hostile agresije, dok se za proaktivno agresivno ponašanje navodi kako nastaje bez provokacije uz znatno slabije fiziološko uzbuđenje i najčešće se preklapa s pojmom instrumentalne agresije. Proaktivno agresivnu djecu u literaturi se slikovito opisuje kao onu koja su »problem za druge«, a reaktivno agresivnu kao onu kojoj su »druga djeca problem« (prema Keresteš, 2006.). U ovom istraživanju pokazalo se kako su navedeni oblici mjerenog agresivnog ponašanja očekivano ipak zastupljeniji kod dječaka u odnosu na djevojčice. Međutim, kada je riječ o problemima internaliziranog tipa, tj. zastupljenosti depresivnih simptoma, nisu utvrđene značajne razlike između dječaka i djevojčica. Potrebno je istaknuti kako je u ovom istraživanju kao mjera depresivnosti korištena skala koja uključuje širok raspon depresivnih simptoma (intenzivnu tugu,

poremećaje apetita i sna te suicidalne ideje), a broj simptoma predstavlja mjerilo težine problema. Djeca koja su sudjelovala u ovom istraživanju dio su normalne školske populacije u kojoj uglavnom nema značajnijih odstupanja u zastupljenosti depresivnih simptoma u kliničkom smislu. Nadalje, u okviru prvog problema analizirane su i spolne razlike u dječjim procjenama zasebnih dimenzija roditeljskog sukoba. Pritom su utvrđene značajne razlike u procjenama dječaka i djevojčica jedino u dimenziji samookrivljanja, što je u skladu s drugim istraživanjima (Grych i sur., 2000.) koja također navode da se dječaci češće smatraju odgovornima za nastale sukobe između roditelja u odnosu na djevojčice. Dobiveni rezultati analiza spolnih razlika u ovom istraživanju ukazuju nam na određene razlike u načinima iskazivanja problema, kao i u procjenama nekih aspekata roditeljskog sukoba te upućuju na opravdano razmatranje odnosa sukoba roditelja (kao rizičnog čimbenika u obiteljskom kontekstu) i problema u psihosocijalnom funkcioniranju na zasebnim uzorcima dječaka i djevojčica.

Psihosocijalno funkcioniranje adolescenata može se objasniti većim brojem osobnih i okolinskih-obiteljskih čimbenika. S obzirom da je svjedočenje roditeljskim sukobima u obitelji neizbježan događaj za većinu djece, u ovom istraživanju usmjerilo se upravo na ispitivanje roditeljskog sukoba kao potencijalnog rizičnog čimbenika koji može pridonijeti zastupljenosti internaliziranih i eksternaliziranih problema mlađih adolescenata. Važno je istaknuti kako su korištene dječje samoprocjene roditeljskog sukoba s obzirom da je utjecaj roditeljskog sukoba na djecu značajnim dijelom povezan s načinom kako djeca interpretiraju roditeljske sukobe. Teorijski modeli u ovom području (npr. Grych i Fincham, 1990.; Davies i Cummings, 1994.; Davies i sur., 2002.) ukazuju kako postoji nekoliko interpretacija djece koje se mogu pojaviti kada djeca svjedoče sukobu roditelja, a uključuju afektivne i kognitivne elemente procjene. Procjene koje su osobito važne su percipirana prijetnja, efikasnost suočavanja, kauzalne atribucije i doživljavanje krivnje. Te procjene ne samo da oblikuju dječje neposredne reakcije na sukob, već i doprinose razvoju njihovih emocionalnih i ponašajnih problema. Rezultati ovog istraživanja ukazuju da je najznačajniji prediktor proaktivne agresivnosti dječaka dimenzija značajke sukoba; višu razinu proaktivne agresivnosti navode dječaci koji procjenjuju da su sukobi među roditeljima češći te uključuju visoke razine neprijateljstva i agresije te su slabo razriješeni i stabilni. Kod djevojčica se značajnim prediktorom reaktivne agresivnosti pokazala percipirana prijetnja uslijed sukoba roditelja, odnosno višu reaktivnu agresivnost iskazuju djevojčice koje u većoj mjeri osjećaju prijetnju uslijed roditeljskog sukoba i rastrganost zbog uključenosti u sukob te imaju mišljenje kako nemaju učinkovite sposobnosti nošenja sa sukobima roditelja. Reaktivna agresivnost povezuje se s pojmom emocionalne agresije, odnosno impulzivne, provocirane agresije koja predstavlja

odgovor na neke situacijske uvjete (npr. provokaciju ili frustraciju) i rezultat je emocionalnih promjena (npr. pojave srdžbe) do kojih dolazi u provocirajućoj situaciji (Keresteš, 2006.). Moguće je da su djevojčice osjetljivije na obiteljske sukobe u smislu da u takvim situacijama češće reaguju upravo emocionalnom agresijom. Nadalje, kada je riječ o zastupljenosti depresivnih simptoma, utvrđeno je kako je najznačajniji prediktor dječjih samoprocjena zastupljenosti depresivnih simptoma dječaka i djevojčica percipirana prijetnja zbog sukoba među roditeljima, odnosno da veću zastupljenost depresivnih simptoma imaju djeca koja u većoj mjeri osjećaju prijetnju uslijed roditeljskog sukoba. Ujedno se na poduzorku djevojčica značajnim prediktorom depresivnih simptoma istaknula i dimenzija samookrivljanja za roditeljski sukob, odnosno djevojčice koje procjenjuju višu zastupljenost depresivnih simptoma u većoj se mjeri smatraju odgovornima za sukobe vlastitih roditelja. Zaključno, rezultati ovog istraživanja ukazuju da dimenzije roditeljskog sukoba imaju skroman, ali značajan doprinos u objašnjenju eksternaliziranih problema, dok je u objašnjenju internaliziranih problema taj doprinos značajno viši. Odnosno, regresijskim analizama utvrđeno je da dimenzije sukoba među roditeljima objašnjavaju 27% varijance depresivnih simptoma dječaka, odnosno 23% djevojčica, te skromnih 4% do 9% varijance mjera agresivnosti. I druga istraživanja pokazuju da, kada je riječ o efektima bračnih sukoba na dječju prilagodbu, bračni sukobi doprinose više razvoju internaliziranih problema poput anksioznosti, tuge i nesigurnosti, nego eksternaliziranih problema kod djece (Cummings, Davies i Campbell, 2000.). U longitudinalnom istraživanju Grycha, Harolda i Milesa (2003.) navodi se kako su različite dimenzije roditeljskog sukoba (procjene prijetnje i samookrivljanja) povezane s različitim dječjim problemima. Preciznije, djeca koja procjenjuju da za vrijeme roditeljskog sukoba u većoj mjeri osjećaju prijetnju imaju više internaliziranih problema (što pokazuju i rezultati ovog istraživanja), a djeca koja se više samookrivljavaju za pojavu sukoba među roditeljima imaju više eksternaliziranih problema. Dobiveni rezultati ukazuju kako se neke dimenzije sukoba roditelja mogu smatrati rizičnim čimbenicima koji pridonose zastupljenosti dječjih problema eksternaliziranog i internaliziranog tipa i u skladu su s postojećim teorijskim pretpostavkama u ovom području (Grych i Fincham, 1990.; Davies i Cummings, 1994.; Harold i Conger, 1997.). Osobito se prediktivnom za dječje probleme u ovom istraživanju pokazala dimenzija percipirane prijetnje koja mjeri dječji subjektivan osjećaj prijetnje uslijed roditeljskog sukoba te rastrganost djeteta zbog uključenosti u sukob roditelja. Rezultati ovog istraživanja utvrđeni na poduzorcima ukazuju na specifičnost doprinosa različitih dimenzija roditeljskog sukoba u objašnjenju problema djevojčica i dječaka. S obzirom da se u istraživanjima na adolescentima dosljedno utvrđuju razlike u zastupljenosti teškoća internaliziranog i eksternaliziranog tipa

kod djevojčica i dječaka (u ovom istraživanju na mjerenim oblicima agresivnosti), potrebno je razmatrati potencijalne etiološke faktore problema na zasebnim uzorcima.

Poznavanje obiteljskih rizičnih čimbenika koji doprinose objašnjenju problema adolescenata omogućava bolje razumijevanje etiologije problema u ponašanju i doživljavanju kod adolescenata. Rezultati provedenog istraživanja daju doprinos razumijevanju potencijalnih negativnih utjecaja sukoba roditelja na prilagodbu adolescenata te mogu ponuditi korisne informacije stručnjacima pomažućih struka u radu s adolescentima. Na kraju je korisno spomenuti i neka ograničenja ovog istraživanja. Svi zaključci ovog istraživanja samo su korelacijske prirode te ne odražavaju uzročno-posljedične odnose među analiziranim varijablama. Generalizacija zaključaka ovog istraživanja je upitna zbog specifičnosti uzorka, istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku učenika koji čine dio normalne školske populacije u kojoj uglavnom nema značajnijih odstupanja u zastupljenosti problema internaliziranog i eksternaliziranog tipa u kliničkom smislu, a u daljnjim istraživanjima bilo bi korisno ispitati veći broj obitelji (gdje su bračni sukobi učestali) te u kojima djeca imaju izraženije emocionalne i ponašajne probleme.

ZAKLJUČAK

Svjedočenje roditeljskim svađama za većinu djece predstavlja neizbježan događaj, a sukobi roditelja koji su učestali, neprijateljski i ne razrješavaju se konstruktivno predstavljaju rizičan čimbenik obiteljskog konteksta koji može nepovoljno utjecati na dječje psihosocijalno funkcioniranje. U pristupu proučavanja problema u psihosocijalnom funkcioniranju djece koja su izložena učestalim roditeljskim sukobima veliki značaj ima dječja percepcija sukoba, tj. način na koji djeca interpretiraju značenje roditeljskih sukoba i implikacije za vlastitu dobrobit. S obzirom na spolne razlike u načinima iskazivanja problema u ponašanju i doživljavanju adolescenata, kao i spolne razlike u percepciji roditeljskog sukoba, poželjno je u daljnjim istraživanjima zasebno razmatrati reakcije i interpretacije roditeljskih sukoba kod dječaka i djevojčica. U ovom istraživanju dobiveno je kako dimenzije roditeljskog sukoba imaju skroman, ali značajan doprinos u objašnjenju eksternaliziranih problema mlađih adolescenata, dok je u objašnjenju internaliziranih problema taj doprinos značajno viši. Pri tome se najznačajnijom dimenzijom roditeljskog sukoba u objašnjenju problema pokazala percipirana prijetnja uslijed sukoba roditelja koja je doprinijela objašnjenju reaktivne agresivnosti djevojčica te depresivnih simptoma dječaka i djevojčica.

LITERATURA

1. Archer, J. (2004). Sex differences in aggression in real-world settings: A meta-analytic review. **Review of General Psychology**, 8, 291-322.
2. Bradford, K., Barber, B. K., Olsen, J. A., Maughan, S. L., Erickson, L. D. & Ward, D. (2003). A multi-national study of interparental conflict, parenting, and adolescent functioning. **Marriage and Family Review**, 35, (3-4), 107-136.
3. Buehler, C., Benson, M. & Gerard, J. M. (2006). Interparental hostility and early adolescent problem behavior: The mediating role of specific aspects of parenting. **Journal of Research on Adolescence**, 16, 2, 265-292.
4. Cole, D. A., Tram, J. M., Martin, J. M., Homan, K. B., Ruiz, M. D. & Jacquez, F. M. (2002). Individual differences in the emergence of depressive symptoms in children and adolescents: A longitudinal investigation of parent and child reports. **Journal of Abnormal Psychology**, 111 (1), 156-165.
5. Costello, E. J., Mustillo, S., Erkanli, A., Keeler, G. & Angold, A. (2003). Prevalence and development of psychiatric disorders in childhood and adolescence. **Archives of General Psychiatry**, 60, 837-844.
6. Cummings, E. M. & Davies, P. T. (2002). Effects of marital conflict on children: Recent advances and emerging themes in process-oriented research. **Journal of Child Psychology and Psychiatry**, 43, 31-63.
7. Cummings, E. M., Davies, P. T. & Campbell, S. B. (2000). **Developmental psychopathology and family process, theory, research and clinical implications**. New York, London: The Guilford Press.
8. Davies, P. T. & Cummings, E. M. (1994). Marital conflict and child adjustment: An emotional security hypothesis. **Psychological Bulletin**, 116, 387-411.
9. Davies, P. T., Harold, G. T., Goeke-Morey, M. C. & Cummings, E. M. (2002). Child emotional security and inter-parental conflict. **Monographs of the Society for Research in Child Development**, 67.
10. Grych, F. D., Harold, G. T. & Miles, C. J. (2003). A prospective investigation of appraisals as mediators of the link between inter-parental conflict and child adjustment. **Child Development**, 74, 1176-1193.
11. Grych, J. H. & Fincham, F. D. (1990). Inter-parental conflict and children's adjustment: A cognitive contextual framework. **Psychological Bulletin**, 108, 267-290.
12. Grych, J. H., Fincham, F. D., Jouriles, E. N. & McDonald, R. (2000). Interparental conflict and child adjustment: Testing the mediational role of appraisals in the cognitive-contextual framework. **Child Development**, 71, 6, 1648-1661.
13. Grych, J. H., Seid, M. & Fincham, F. D. (1992). Assessing marital conflict from the child's perspective: The children's perception of interparental conflict scale. **Child Development**, 63, 558-572.

14. Harold, G. T., Aitken, J. J., Shelton, K. (2007). Inter-parent conflict and children's academic attainment: A longitudinal analysis. **Journal of Child Psychology and Psychiatry**, 48, 12, 1223-1232.
15. Harold, G. T. & Conger, R. D. (1997). Marital conflict and adolescent distress: The role of adolescent awareness. **Child Development**, 68, 333-350.
16. Harold, G. T., Shelton, K. H., Goeke-Morey, M. C. & Cummings, E. M. (2004). Marital conflict, child emotional security about family relationships and child adjustment. **Social Development**, 13, 350-376.
17. Kazdin, A. E. (1990). Childhood depression. **Journal of Child Psychology and Psychiatry**, 31, 121-160.
18. Keresteš, G. (2006). Mjerenje agresivnoga i prosocijalnoga ponašanja školske djece: Usporedba procjena različitih procjenjivača. **Društvena istraživanja**, 1-2 (81-82), 241-264.
19. Keresteš, G. (1999). **Agresivno i prosocijalno ponašanje školske djece u kontekstu ratnih zbivanja: Provjera posredujućeg utjecaja roditeljskog ponašanja**. Doktorska disertacija. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
20. Kessler, R. C., Avenevoli, S. & Merikangas, K. R. (2001). Mood disorders in children and adolescents: An epidemiologic perspective. **Biological Psychiatry**, 49 (12), 1002-1014.
21. Macuka, I. (2012). Skala dječje percepcije sukoba među roditeljima. U: Proroković A., Čubela Adorić, V., Penezić, Z. & Tucak Junaković, I. (ur.), **Zbirka psihologijskih skala i upitnika VI**. Odjel za psihologiju Sveučilišta u Zadru, 23-28.
22. Ormel, J., Oldehinkel, A. J., Ferdinand, R. F., Hartman, C. A., De Winter, A. F. & Venstra, R. (2005). Internalizing and externalizing problems in adolescence: General and dimension-specific effects of familial loadings and preadolescent temperament traits. **Psychological Medicine**, 35 (12), 1825-1835.
23. Parke, R. D. (2004). Development in the family. **Annual Review of Psychology**, 55, 365-399.
24. Sturge-Apple, M. L., Davies, P. T. & Boker, S. M., Cummings, E. M. (2004). Interparental discord and parenting: Testing the moderating roles of child and parent gender. **Parenting: Science and Practice**, 4, 361-380.
25. Zahn-Waxler, C., Klimes-Dougan, B. & Slattery, M. J. (2000). Internalizing problems of childhood and adolescence: Prospects, pitfalls and progress in understanding the development of anxiety and depression. **Development and Psychopathology**, 12, 443-466.
26. Živčić, I. (1992). Prikaz skale depresivnosti za djecu. **Godišnjak Zavoda za psihologiju**, 173-179.

Ivana Macuka

Marina Jurkin

Department of Psychology

University of Zadar

RELATION BETWEEN PARENTAL CONFLICT AND PSYCHOSOCIAL PROBLEMS AMONG YOUNG ADOLESCENTS

SUMMARY

Hostile and constructively unresolved conflicts between parents are damaging for the positive family environment and, therefore, can have a negative impact on the psychosocial functioning of their children. The impact of the interparental conflict on children depends on the way in which parents express and resolve their disagreement and, also, in the way in which children interpret its meaning and its implication for their wellbeing. Thus, this paper seeks to examine the extent in which a child's perceptions of the interparental conflict explain the disorder in psychosocial adjustment of a child. In other words, various dimensions of a parental conflict were examined (i.e. conflict characteristics, their appraisals of threat and self-blame) to explain the presence of internal (depression symptoms) and external (proactive and reactive aggression symptoms) problems in young adolescents.

The research was carried out on 352 school children who were at an average of 13 years of age (of which 192 were girls and 160 were boys). The analyses examining the differences between boys and girls show that boys are more likely to express proactive and reactive types of aggressive behaviour and to self-blame for the interparental conflict. More so, results of the regression analysis show that frequent exposure to a highly hostile interparental conflicts and aggression can result in a proactive aggressive behaviour in boys. On the other hand, perceptions of threat during the interparental conflict significantly explain the reactive aggressive behaviour in girls. More so, the perception of threat dimension further explains presence of the depression symptoms in boys and girls. Furthermore, the self-blame dimension has been another significant depression symptoms predictor in girls.

Keywords: *characteristics of parental conflict, perceived threat, self-blame in children, internal and external problems.*